

ה"תפילה" בעברית ובאידיש, השוואה

- שְׁלוֹם עָלֶיךָ אֲדֹנָי.
אֲנִי דָנִי.
אִתָּה זוֹכֵר אוֹתִי בַיּוֹד אֵי?
הֲלֹא אִתָּה זוֹכֵר
5. כָּל כְּלָבָב עוֹר,
וְכָל יְתוֹשׁ עַל הַקִּיר,
הַנֶּהָ מִפִּיר.
וְאֲנִי דָנִי -
מִחֵר בֶּן שְׁמוֹנֶה אָנִי.
10. אֵינִי רוֹצֵה עַט נוֹבֵעַ.
אֵינִי רוֹצֵה פִּדְיוֹנָגֶל.
וְאֵף לֹא אוֹפְנִים
אֲדֹנָי בְּשָׂמִים
רוֹצֵה אֲנִי דָבָר אֶחָד,
15. וְרַק הַדְּבָר הַזֶּה בְּלִבִּי:
עֲשֵׂנִי, אֲדֹנָי עֲשֵׂנִי בְּנֵי-לַיִל -
עֲשֵׂנִי גְבוּר-חַיִּל!
גְּבוּר לְבָלִי חַת, לְבָלִי פֶחַד,
חֶרְבִי בִימִינִי מְנַצַּחַת!
20. כִּמוֹ מִתְתִּיחוּ עֲשֵׂנִי,
כִּי־הוֹדָה הַמְּכַבֵּי עֲשֵׂנִי,
לְמַדְנִי, אֲדֹנָי לְמַדְנִי
הָיִית גְּבוּר.
- כִּי אֲנִי צָרִיךְ לְבִנּוֹת אֵירוֹן -
25. מֵאֵה וְשׁוֹבְעִים אֶלֶף טוֹן -
וּכְנֶפִיזו -
כְּעֵנָן פּוֹרֵשׁ עַל שָׁמַיִם בְּסִתּוֹ,
עַם תּוֹתָחִים -
בְּכָל צֵד שְׁאִפְתַּח -
30. תּוֹתַח!
עַם סֵלָם -
לֹא סֵלָם סִתָּם,
- כִּי אִם אֶרֶךְ-אֶרֶךְ-אֶרֶךְ
מִן הַשָּׁמַיִם שְׂרוּף -
35. מִתְפַּתֵּל וּמִתְפַּתֵּל -
וּכְשֶׁתִּרְצֶה הַסֵּלָם מִתְקַפֵּל.
וְעָלָיו כְּתוּב לֵאמֹר -
בְּזָהָב, לֹא בְשָׁחֹר -
פֹּה עוֹלִים יְהוּדִים אֶל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל!
40. כָּל אוֹת וְאוֹת גְּדוּלָה וְגִבּוֹדָת,
לְמַעַן תִּקְרָא כָּל יִלְדָה וְכָל יֵלֵד.
וּבְסֵלָם
יַעֲלוּ כָלֵם:
יְלָדִים וְיִלְדוֹת וְאֲנָשִׁים
45. וְגַם הַזְּקֵנִים-הַזְּקֵנִים, הַיְשִׁישִׁים -
בְּיִרְמִיָּה,
בְּסוּלְמִיָּה,
בְּרוֹמִיָּה,
וּבְצַרְפַּת,
50. בְּאַפְרִיקָה וּבְאַמְרִיקָה,
וּבְעוֹד אֶרֶץ אַחַת -
שְׂכַחְתִּי מֵה שְׂמָה -
בְּכָל מְקוֹם בּוֹ שֵׁם יְהוּדִי נִשְׁמָע -
יַעֲלוּ בְּסֵלָם
55. כָּלֵם
וְאֲבִיָּאִם אֵלֵינוּ
אֶל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל אֶל אֶרְצֵנוּ.
עֲשֵׂה הַדְּבָר הַזֶּה בְּלִבִּי.
מֵה לָּהּ? לָּהּ לֹא אֶכְפַּת!
60. הֲלֹא אִתָּה כָּל-כֶּף גְּדוּל,
הֲלֹא אִתָּה יָכוֹל הַכֵּל -
וְאֲנִי מִבְּקֵשׁ כָּל-כֶּף,
אֲנִי דָנִי
בִּירוּשָׁלַיִם, עַל הַגֵּן,
65. בְּבִקְשָׁה, אֵל תִּשְׁכַּח...

די תפילה

א שאס !

1. גוטן אוונט דיר, גאט. איך בין דני. דו געדענקסט מיך מסתמא.
 5. און אלעמען קענסט דו, די הינטלעך די קליינע, יעדער פליג אויפן וואנט, יעדער איינע. און איך בין דני.
 10. אצונד איז באלד נאכט, און מארגן גאנץ פרי וועל איך ווערן אכט. איך וויל ניט קיין פען, ניט קיין בייטש, ניט קיין זייגער, 15. אפילו ניט דאס וואס אין אלמער, דאס וואס מען טאר ניט — גאט, איין זאך אליין, איין זאך — און מער גאר ניט.
 20. מאך — מיט אמאל איבער נאכט, מאך איך זאל ווערן א גבור. א גבור אן פחד, אן מורא, א שווערד א גרויסע אין האנט, 25. א גבור ווי אין דער תורה, מאך איך זאל זיין ווי יהודה מכבי, מאך איך זאל זיין ווי מתתיהו הכהן, מאך איך זאל זיין א גבור. ווייל איך מוז בויען און בויען און בויען, — 30. אן עראפלאן א גרויסן, א ווייטן, א בלויען, אזוי ווי דער ים, ווי א וואלקן א פרייער איבער אלע הימלען, און אויף די פליגעלען — 35. פון אלע זיבן זייטן — וועלן רייטן, וועלן רייטן. הארמאטן — ווי די יאטן. 40. און ווי נאר וואס וואס —
- און א לייטער —
 ניט פשוט און קליין,
 יעדער שטאפל א געציילטער,
 45. ניין — לאנג, לאנג, לאנג,
 פונעם הימל אראפ א שלאנג
 און געשריבן וועט שטיין איפן לייטער,
 גאט, יין זאך אליין,
 מיט אותיות פון גאלדערנע שטערן געדרייטע :
 50. דא פארן יידן קיין ארץ-ישראל !
 יעדער אות, יעדער אות
 וועט זיין קלאר און גרויס,
 וועט לייכטן, וועט שיינען —
 יעדער קינד זאל עס קענען ליינען,
 55. און ס'וועלן קומען פון נאענט און ווייט
 יינגלעך און מיידלעך און יידן,
 און אויך די אלטע, די אלטשינקע לייט —
 אין דייטשלאנד,
 אין פוילן,
 60. אין ליטע,
 און אויך אין דער באבעס שטאט —
 וואו ס'איז געווען די גרויסע שחיטה —
 אין אמעריקע און אין אפריקע אויך —
 אומעטום —
 65. ארום און ארום —
 וואו ס'איז דא נאר א יידיש קינד
 וועל איך קומען צו פליען ווי א פריילעכער ווינט,
 און ארויף אויפן לייטער,
 און געפירט, און געפירט, און געפירט —
 70. מיט א גרויסער האנט —
 קיין ארץ-ישראל,
 אין אונזער לאנד.
 גאט, אט א די זאך, די זאך אליין.
 וואס הארט דיך, דו ביסט אזוי גרויס,
 75. דו קענסט אלץ באשטיין,
 פאר דיר איז דאס גאר א קליינע זאך —
 און איך בעט אזוי שטארק, אזוי שטארק —
 איך, דני, אין ירושלים, אויפן דאך —
 גאט, פארגעס דאָס ניט,
 מאך !

ירושלים

ה"תפילה"

מאת שרה אלקין

יחיד אל אלוהים, קריאות תגר על מנת להכריחו לבצע מעשי ישועה, כך חוני המעגל וכך לוי יצחק מברדיצ'ב. והפנייה היתה תמיד — הושיע! הפנייה ב"תפילה" שונה מהמוזכרות למעלה, זו קריאה של דור חדש, של יהודי חדש, עם עקרונות ודרישות אחרים.

הדובר בשיר זה הוא דובר פנימי, דובר ילד המייצג בתחושותיו את הדור החדש. בשיר שלפנינו שתי נקודות מוצא: א) ילד אינטליגנטי המצוי בנעשה סביבו.

ב) ילד שחי באווירה של אמונה, לאוו דווקא אמונה דתית, אבל אמונה בחינוך לערכים של כוח פיזי ורוחני. הילד הוא ילד משוחרר ומלא ביטחון.

הילד הדובר, בבית הראשון, מכיר בגדולת אדוני אך יודע עם זאת, אינו חש בשום מחיצות, והפנייה היא חברית וישרה. הדובר מציג עצמו בפשטות ובירש "אני דני". שתי מלים אלה פשוטות ולכן אמינות.

הבית השני של השיר נפתח כדיבור על דרך השלילה. מה לא רוצה הילד: עט נובע, כדורגל ואופניים.

השיר תפילה פורסם בעברית בעתון "דבר לילדים" ב-19.12.40, תורגם לאידיש, לפי בקשתו של יעקב צור, בעת שרותו בשליחות דיפלומטית ברוסיה, בשנות ה-50 הראשונות.

השיר נכתב בשנה שבה נעו אוניות עמוסות פליטים יהודיים שניסו למצוא מקלט באמריקה ובישראל. שערי המדינות היו סגורים בפניהם. אוניות עמוסות גברים, נשים וטף טבעו במצולות ים או הוחזרו לאירופה.

נושא השיר משקף את רחשי לבם של יהודים רבים בארץ ובגולה ודאגתם לאחיהם באירופה.

השיר נכתב לילדים מעל גיל 8 כשהתמטיקה והדימויים אמורים להיות מוכרים להם כתוצאה מהשפעת הדיקטון קופה.

כותרת השיר "תפילה" היא כותרת סמנטית חלקית. שכן במצוקתו אדם מתפלל ומבקש עזרה, בשמחתו — הוא מהלל. בשיר זה, התפילה היא תפילת מצוקה. לפי אמונת ישראל אין המתפלל זקוק למתווך בינו לבין אלוהיו. ולכן הספרות וההווי היהודי מלאים פניות

פינות נדדו בימים חסרות מגן. ואירון מהיר יותר מאוניה.

הילד מדגיש שיבנה לא סתם אירון, אלא כזה שיש בו כוח התקפה והגנה

"שבכל צד שאפתח — תותח!"

כאן יש דגש צלילי למלים; תח, תח. תח.

"בכל צד שאפתח / תותח!"

הצליל — של יריה תח, תח.

שורה 31, לאירון יהיה סולם. ולא סולם סתם כי אם ארוך. (להדגשת האר-

ך מופיעה המלה **ארוך** שלוש פעמים). והוא מזדומה לשרוך שמתפתל (2 x).

והסולם המדומה הוא סולם פלאים, המתקפל ברגע שיהודים עלו בו ומתנתק

מן המקום שממנו בא. על הסולם כתובת בצבע זהב. "לא בשחור". זהב המסמל

עושר ומלכות לעומת השחור המסמל שכול ועצב. ויש סיבה לצורה, לגודל

האותיות; **שכולם** יוכלו לקרוא את הכתוב. אפילו ילד וילדה קטנים שלא רכשו

מיומנות הקריאה.

הילד מפרט מי יעלה בסולם, ולפי סדר שלו, של עולם הילדים: ילדים,

אנשים, זקנים, ישישים. המלה זקנים מופיעה פעמיים ונוספת עליה המלה

הנרדפת ישישים, למען הדגשת יתר.

סדר שמות הארצות אינו מקרי. גרמניה ראשונה ופולניה שניה בגלל מצב

היהודים שם, האחרונה אמריקה — ששם מלחמה לא היתה. ובכל זאת יש

להביא יהודים משם. בכל מקום בעולם, בו יש יהודי שם אבוא ובסולם יעלו

כולם. והוא, הילד, יביא את כולם "לא-רץ-ישראל, אל ארצנו".

הבית האחרון נפתח שוב בפועל **עשה**. לקראת סוף השיר מדבר הילד אל האל-

הים כאל חבר, (שורה 59). **"מה לך? לך לא אכפת!"**

עט-נובע היה פעם חלומו של כל ילד שהרי רוב הילדים כתבו בעפרון, כדורגל ואופניים היו, ונשארו עד היום, חלומם של ילדים רבים.

והנה דני, הדובר לא רוצה באף אחד מכל אלה.

בשורה 14, **"רוצה אני דבר אחד / ורק הדבר הזה בלבד"**.

מבחינת המצלול ההדגשה היא על אחד. הוא מדגיש כי איננו מתכוון לבקש

הרבה דברים, רק הדבר שהוא מעבר להשגתו של הילד.

בשורות 16—21, משפט פנייה תוך הדגשה על הפועל עשני. פנייה ישירה

שיש בה **מהצווי**, הפועל עשני מופיע 5 פעמים.

בשורות 18—28, הוא "גיבור לבלי חת, לבלי פחד", (מלים נרדפות). (היל-

דים מבנינים את המלה הקשה 'חת' כי באה בצמידות לקלה, השגורה יותר).

ובהמשך ניצחון בחרב, דימוי למתתיהו וליהודה, ששניהם דמויות ידועות לילדים

ומקור להזדהות.

יש כאן אלוזיה. התכונה המשותפת של הנושא היא הגבורה, הילד רוצה להיות גבור כמו יהודה ומתתיהו.

שורות 22—23, דני אינו מסתפק בפור על **עשה**. הוא רוצה **ללמוד** להיות גבור

(2 x).

שורות 24—30, "עשני" כתוב בסימן קריאה, למדני מסתיים בנקודה. וזה יכול להיראות, אולי, כבקשה.

לשם מה לו לילד כל זאת? להילחם? — כן! איזו מלחמה? מלחמת הצלת יהודים.

איך? — "כי אני צריך לבנות אירון". אירון [לא מטוס] ולא ספינה, כי הס-

ומצד שני מחמיא לו ואולי אף מתחנף
מעט :

"הלא אתה כל-כך גדול,

הלא אתה יכול הכל" —

ואילו הוא מבקש כל כך (2 x) ומי
הוא האני? "אני דני / בירושלים, על
הגג".

ועל מנת שלא ישכח, ועל מנת להיות
בטוח הוא חוזר על דבריו "בבקשה, אל
תשכח"...

התפילה באידיש

בעברית נפתח השיר "בשלום עליך, אדור-
ני" בצורה ישירה, גם באידיש הפנייה
ישירה אך יש כאן תוספת — ציון זמן.
"גוט אָענט דיר, גאָט" (ערב טוב לך
אלוהים).

אפשר היה לפתוח גם את השיר באי-
דיש בשלום עליכם "דיר גאָט" אך פנייה
זו היא ישירה מדי וחברמנית. לכן
הפנייה היא מנומסת יותר ומזכירה את
פנייתו של תלמיד אל מורה ושל צעיר
אל מבוגר. "שלום עליכם" היא פנייה
של שווה אל שווה, כאשר הפנייה הנ-
קוטה בשיר היא פנייה של כבוד ומרחק.

**שורה 4 — "דו ווייסט דאָך אַלץ, זאָגסט
די מאַמע" בעברית — "הלא אתה זר
כר"...** באידיש — "אתה יודע הכל אומרת
אמא". ואם אמא אמרה הרי זה מוסמך.
גם זה לקוח מההווי הגלותי. מאד מקובל
בספרות האידיש, דימוי האם הוא דימוי
חזק מאד. בייחוד כשמדובר על הווי
ילדים. דימוי סוכך המרכז סביב האם,
המפרנסת והאב לומד. או שהאב בדר-
כים.

בעברית הכלב הוא עיוור (שורה 5)
ואילו באידיש קטן. עיוור וקטן — דימוי
של חלש.

באידיש יש יותר הדגשים על הזמן.
הערב צויין בשתי צורות — "אַוונט (ערב),
"באַלד נאַכט" (עוד מעט ליל) ;

בית 2. גם באידיש מונה הילד מה
אינו רוצה ליום ההולדת. בעוד שבמקור
הוא אינו רוצה עט, כדורגל ואופניים.
הרי בתרגום הוא אינו רוצה בעט, שוט
ובשעון. הדבר נובע מהשוני, ברצונות
ובשאיפות של ילדים בארץ ובגולה. יית-
כן כי בתרגום לאידיש פונה ילן — לאנ-
שים מבוגרים שזכרונות ילדותם מעלים
את השוט, השעון והעט. או שהיא זוכרת
את עולם הילדות שלה ברוסיה.

אך השוני העיקרי הוא בהמשכו של
הבית ה-2.

בתרגום ישנה תוספת שאינה קיימת
במקור. הילד מוותר על דברים שבארון
והם אסורים עליו. (בשורות 15, 18).
"אפילו ניט דאָס וואָס אין אלמער
דאָס וואָס מען טאָר ניט".

ועוד שוני בהמשך. הוא רוצה להיות
גיבור כמו בתורה, כיהודה ומתתיהו. יש
כאן תוספת: "כמו בתורה". השאלה
מדוע הכניסה את המלה תורה, יהודה
ומתתיהו אינם מהתורה. ויתכן כי הכי-
ניסה מלה זו למען החריזה, מורא —
תורה (שורות 23—25).

בעברית מבקש הילד, "למדני היות
גיבור". באידיש — עשני (3 x).
באידיש, פרט לשתי המלים "מורא
תורה". אין חריזה, והקטע כאילו כתוב
בפרוזה. (17—28).

בעברית שלוש השורות האחרונות —
עשני, עשני, למדני, חרוזות ורכות יותר
והשורה האחרונה שונה לגמרי ונותנת
תחושה של עוצמה, "היות גבור". (17—
25).

בקצב של הבית בעברית מרגישים את

ובתרגום — סולם לא פשוט ולא קטן שאין אפשרות לספור את כמות השלבים. הן במקור (33—34) והן בתרגום 46—47 היא נותנת תחושה של אורך הסולם.

בתרגום נוספו בקטע השורות (36—39) ומביעות תנועה רבה וחדה. יש בהן צלי ליות רבה וחריזה.

האותיות: במקור בזהב לא בשחור (48—49), בתרגום השחור אינו מוזכר, אלא מובלט הזהב. וההמשך מעניין יותר. בשורה 49: "עם אותיות של כוכבי זהב מסולסלות".

שורה 50. במקור: "פה עולים"... בתרגום: — פה **נוסעים** כשהמלה **ישראל** באה בהדגשה מיוחדת ושונה. באידיש נוסעים לכל מקום שהוא, בעברית — אומרים **תמיד עולים** לארץ-ישראל. באידיש אפשר לומר עולים כאשר משתמשים בבטוי "עולה זיין" שזאת מלה עברית. בגלל מבנה המשפט פה הביטוי לא היה מתקבל. במקור מזובר על "כל אות ואות גדולה ונבדלת".

בתרגום ההדגשה על אותיות גדולות, ברורות, מאירות ויפות. (הרבה תוארים). גם בעניין הארצות יש שנוי (58—67) במקור הארצות הן: "**בגרמניה / בפוניה / ברומניה / ובצרפת / באפריקה ובאמריקה / ובעוד ארץ אחת / שכחתי מה שמה**".

ואילו בתרגום — גרמניה, פולין, ליטא, עיירה של סבתא [מהי?] ששם היתה שחיטה גדולה.

העיר של סבתא שבה נעשתה השחיטה. יש כאן מהאיום והאזכור מה עלול שוב לקרות חלילה.

ילן מזכירה את הפרעות משום שהן מדברות אל לב יהודי בגולה. ואם אמרתי קודם שיתכן והיא פונה לבוגרים הרי

הדחיפות של המעשה. הצורך המידי להביא עולים וזה מבוטא "עשני בך-ליל". גם באידיש כתוב "איבער נאכט" אבל בכל הקטע אין הרגשה של דחיפות מיידית. (יש לאכזר את זמן התרגום).

בהמשך, במקור, מנמק הילד בהחלטיות "כי אני צריך לבנות אוירון". ובאידיש: **אני מוכרח "לבנות, לבנות ולבנות"** — כלומר הוא מודע לכך שהבנייה תימשך זמן רב. בעברית הוא מצייין משקל, מאה ושבעים אלף טון.

באידיש שלושה תארים: (1) גדול; (2) שיגיע רחוק; (3) כחול כמו הים. את הגודל הוא מבטא הן בתואר "גריוסן" והן בחזרה בפועל לבנות "בויען" (3 x). כחול כים. ילן מדברת על הים, כי בשורה אחרי זה מדברת על שמים. שמים וים הם דימויים למרחב ולמרחק. בעברית: "כמו ענן פרוש על שמיים בסתו".

באידיש: כענן חופשי אשר בכל השמיים (אלע הימלען). בעברית אין יחיד לשמים. באידיש יש לשמים יחיד ורבים = הימל, הימלען. "אלע הימלען" — מאד מקובל באידיש.

מרים ילן משתמשת בלשון רבים כדי לתת תחושה של גודל ומרחב. כך גם שבעה צדדים (למטוס). שבע — מושג של שפע.

בעברית: "עם תותחים / בכל צד שאפתח / תותח!" באידיש: און ווי נר וואָס וואָס — אַ שאַס ו!"

בשני המקרים משתמשת בצליל של מלים המזכיר יריה. "עם סולם" במקור לא סולם סתם;

שורות חדשות לצורך חריזה והדגשה. מרים ילן, מנסה לתרגם לפעמים מילר-לית — משפטים שלמים מהמקור העברי הנראים לה חשובים מבחינת המסר החינוכי והיהודי והם מפריעים לשטף הלשוני והקצב של השיר. (3 השורות 26, 27, 28). אלה ערכים הסטוריים יהודיים, הסטוריה של הגבורה.

מרים ילן מוסיפה **משפטים והדגשים רגשיים**. כגון: האם היהודיה, (41) ילד יהודי, (66) עיירה יהודית וכל מה שהיא מייצגת וסופה (61—62). המשוררת שוברת את הלחץ הרגשי הנוגה כאשר מדברת על השמחה של העליה לארץ-ישראל. "אני אטוס כרוח שמחה". (67).

הדימויים

בתרגום האידי הדימויים דומים בדרך כלל לדימויים שבמקור: כלבלב עיוור, יתוש, עט נובע וכדומה, אך גם בתרגום, אם יש שינוי אינו מהותי, כי המשוררת משתמשת בדברים חשובים לכל ילד.

פה ושם יש שוני בדימוי. בעברית הדימוי מהיי יום-יום — כובד (טון); כענן — מהנוף הישראלי; באידיש הדימוי לים הרחב (באופן כללי); כענן חופ-שי בכל השמים (באופן כללי) נותן הרגשה של גודל ומרחב.

באידיש — "מכל הצדדים ידהרו, יד-הרו תותחיים". זה דימוי של התקפת חיל פרשים (לא קיים בעברית).

נראה לי שהתרגום לא נכתב לילדים בני 8—9 (כמו במקור). השיר תורגם לאידיש עבור יהודי רוסיה. השפה האידישית איננה שגורה בפי הילדים בתקופה זו.

(המשך בעמוד 59)

חלק מהם זוכרים את הפרעות שחוו. היא מקימה מצבה לעיירה היהודית (צרפת ורומניה אינן נזכרות בתרגום). **וסביב סביב** — בכל מקום בו ילד יהודי נמצא יבוא, לטוס לישראל. **ילד יהודי** — זהו דימוי יהודי מובהק בשכבה האידית. ובמיוחד בספרות השואה. הצרוף של האם היהודית (שמוזכר קודם) והילד היהודי שגורים מאד.

הבית האחרון של השיר זהה, פרט למלה האחרונה "מאך!" בעברית הסיום של השיר פתוח "בבקשה אל תשכח..." (62—65). בתרגום הסיום בצווי עשה! **התפילה**. תחילה תפילה רגילה, של אדם לבורא, כמו שהתפללו היהודים בכל הדורות.

בהמשך, כאשר דני מבקש להיות גיבור, חל מהפך בדימוי של היהודי החדש לעומת היהודי הגלותי.

אני — הילד (עם ישראל) מירושלים, אני צריך כוח כדי לעשות את הדברים **בעצמי**, למעני, למען עם-ישראל.

זאת בעצם קריאה לעם ישראל בארץ לקום ולעשות למען הצלתו.

התרגום שונה מהמקור בצורה החיצונית, במבנה הבתים, באורך השיר ואורך השורות.

בעברית אורך השיר 65 שורות:

בית א בן 9 שורות, בית שני — 14 שורות, בית שלישי — 34 שורות, בית רביעי — 8 שורות.

באידיש אורך השיר 80 שורות:

בית א — 11 שורות, בית ב — 11 שורות, בית ג — 19 שורות, בית ד — 21 שורות, בית ה — 8 שורות.

בתרגום השיר הרבה יותר ארוך. המשפטים ארוכים. לעתים מכניסה המשוררת

(המשך מעמוד 31)

- שם יהודי נשמע" — שם עם ישראל.
עשה בעצמך, עשה מאמץ ואז תוכל
להתגבר על מכשולים.
לכולם יש מקום אחד — ארץ
ישראל. ועל כולם לעלות ארצה
(קבוץ גלויות).
מאמץ ההצלה שווה לילד וזקן.
גבורה — היא עשייה ולא תמיד
ענין של כוח פיזי. כאן הגבורה היא
מעשה העלייה.
2. היא פונה אל המבוגרים, הזוכרים את
החיים היהודיים העשירים בעבר. ואת
מה ששמעו על מסורת הגבורה בארץ-
ישראל לפני החורבן וההרס.
3. אולי בגלל הפרש הזמנים בין הכתיבה
לתרגום, השיר בתרגום האידי איבד מ-
4. חיוניות הציורית הישראלית וקיבל הרבה
5. מהתוגה הגלותית.

הערכים החינוכיים

1. שיר המחנך לציונות ואחדות העם.
עם ישראל הוא אחד — לא משנה
היכן הוא נמצא. "בכל מקום בו
אותם הערכים החינוכיים אנחנו מוצ-
אים בתרגום לאידיש. נוסף להם ערך
יזכור לקהילות השונות שנעלמו בפרעות
ובשואה.
שרה אלקין